

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТУ ДОКАЗУВАННЯ «ПОЗА РОЗУМНИМ СУМНІВОМ» У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ АВСТРАЛІЇ

Вимога, щодо необхідності доведення (тягаря доведення, а саме юридичного тягаря (legal burden)) вини особи поза розумним сумнівом стороною обвинувачення закріплена у Секціях 13.1-13.2 Кримінального кодексу Австралії 1995 р. [1, Sec. 13.1-13.2], проте не впроваджує визначення й будь-яких інших інструкцій з даного приводу. Окрім законодавчого закріплення, кримінальний стандарт доказування є частиною звичайного права і є обов'язковою частиною кримінального судочинства. І так само як і законодавець, судова практика пішла шляхом не надання вказівок.

Так, наприклад, в Інструкції для кримінальних судів (Criminal Trial Courts Bench Book), в частині доведення вини особи, вказується наступне: «Під час розгляду кримінальної справи існує лише одне головне питання яке присяжні повинні вирішити. Чи довела Корона вину обвинуваченого поза розумним сумнівом? Якщо відповідь – «так», то вердикт повинен бути «винний». Якщо відповідь – «ні», то вердикт повинен бути «не винний»» [2, Paras. 3–600].

Така позиція Судової комісії Нового Південного Уельсу, якою були підготовлені дані Інструкції, базується на судовій практиці, яка виходить із того, що концепція «поза розумним сумнівом» має давню історію і «звичайні» люди добре освідомлені з нею, і таким чином це є їх обов'язком вирішити, чи є сумнів «розумним» у конкретних умовах, [3, Paras. 9, 18, 22]. Тобто відокремлюється процесуальні функції присяжного та судді, де перший повинен відповісти на питання факту, а останній на питання права. Відповідно суддя не може вказувати присяжним, що є «розумним сумнівом» чи «доведеністю поза розумним сумнівом» і таким чином втручатися у вирішення питання факту.

Так, зокрема, Верховний Суд Австралії у своєму рішенні по справі *Azzopardi v. The Queen* зазначив: «Це, однак, не є компетенцією судді надавати вказівку, про те як вони можуть (на відміну від того, як вони не можуть) робити висновки, аргументувати щодо винуватості [підсудного]. То є компетенцією присяжних. Роль судді у відношенні до фактів закінчується на виокремленні питань для присяжних та надання будь-яких попереджень, які будуть доречними, щодо неприпустимих чи небезпечних шляхів аргументації, побудови висновків (reasoning)» [4, Para. 50].

Схожа думка висловлена у Інструкції для присяжних з кримінальних справ підготовленій Судовим коледжем Вікторії (Victorian Criminal Charge Book), яка отримала схвалення від Апеляційного суду штату Вікторія у окремих його рішеннях [5]. У цьому документі знайшли відображення схожі настанови, де зазначено, що стандарт «доведеність поза розумним сумнівом» можна порівняти з цивільним стандартом доказування, указавши на характер справ та питань у котрих він використовується. Також зазначено на відсутність необхідності доведення кожного факту, який покладається у обвинуваченні, а лише ті, що становлять елементи злочину [6], проте, якщо за відсутності доведеності такого факту, усе обвинувачення «провалиться» то тоді на нього також розповсюджується дія стандарту доказування «поза розумним сумнівом» [7, Sec. 1.7.1, Para. 27].

Однак в штаті Вікторія, в силу дії Акту про настанови присяжним від 2015 р., суддя на прохання присяжних може надати роз'яснення фразі «поза розумним сумнівом» і суддя може надати наступні інструкції: 1) послатися на дію презумпції невинуватості та обов'язку сторони обвинувачення довести вину обвинуваченого; чи 2) вказати, що недостатньо, щоб сторона обвинувачення переконала присяжних, що підсудний ймовірно чи скоріш за все є винним; чи 3) вказати, що практично неможливо довести що-небудь з абсолютною достовірністю (впевненістю), коли відтворюєш обставини минулого і сторона обвинувачення не повинна робити цього; чи 4) вказати, що присяжні не можуть бути переконані у вині підсудного, якщо у них є розумні сумніви у його вині; чи 5) зазначити, що розумний сумнів не є уявним чи маячливим (fanciful) сумнівом [8, Sec. 63, Sec. 64, Para. 1].

Суддя може не обмежуватися лише одним поясненням, комбінуючи наведені рекомендації, а також може надати своє пояснення, щодо розуміння даної концепції [8, Sec. 64, Para. 2]. Хоча у такому випадку суддя не застрахований від оскарження таких пояснень у апеляційному судді, щодо надання таких інструкцій, що ввели в оману присяжних і по причині цього, присяжними було прийнято неправосудне рішення. Судовий коледж Вікторії, з огляду на судову практику, рекомендує надавати схожі інструкції [7, Sec. 1.7.1, Paras. 98-122].

Таким чином судовою практикою Австралії було встановлено, що стандарт доказування «поза розумним сумнівом» є очевидним для більшості населення, так як усі розуміють значення слів «розумний» та «сумнів», й тому присяжні самі встановлюють, що є розумним а що – ні, в конкретних умовах судового розгляду. Втім, в рамках окремих юрисдикцій Австралії, судді вповноважені надавати окремі інструкції (проте лише встановленої форми), що було продемонстровано на прикладі судових інструкцій штату Вікторія.

Література

1. Criminal Code Act 1995, No. 12, 1995, Federal Register of Legislation. [Online]. Available: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2016C00753>.
2. Judicial Commission of New South Wales, Criminal Trial Courts Bench Book. Sydney: Judicial Commission of New South Wales, 2007.
3. R v. Chatzidimitriou [2000] VSCA 91 (25 May 2000), Australasian Legal Information Institute. [Online]. Available: <http://bit.ly/2AUONKk>.
4. Azzopardi v R [2001] HCA 25 (3 May 2001), Australasian Legal Information Institute. [Online]. Available: <http://bit.ly/2W256hk>.
5. R v Said [2009] VSCA 244, Jade. [Online]. Available: <https://jade.io/article/118870>.
6. Shepherd v R (1990) HCA 56; (1990) 170 CLR 573 (19 December 1990), Australasian Legal Information Institute. [Online]. Available: <http://bit.ly/2RUFaVT>.
7. Judicial College of Victoria, Victorian Criminal Charge Book, Judicial College of Victoria, 2006. [Online]. Available: <http://bit.ly/2HmHqRD>.
8. Jury Directions Act 2015 (no. 14 of 2015), Australasian Legal Information Institute. [Online]. Available: <http://bit.ly/2T3S7d8>.

УДК 343(043.2)

Степаненко О.В., к.ю.н.,
Ісраєлян А.О., аспірант,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса, Україна

ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ ВПЕРШЕ ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Одним з основоположних принципів вітчизняного кримінального права, є принцип невідворотності кримінальної відповідальності, який передбачає, що кожна особа, яка вчинила злочин повинна бути притягнута до кримінальної відповідальності. Поряд з цим, в Кримінальному кодексі України (далі КК України) передбачено інституту звільнення від кримінальної відповідальності, існування якого підтверджує, що в ряді випадків для досягнення цілей, які стоять перед кримінальним законодавством, особу слід звільнити від кримінальної відповідальності. Значення даного інституту важко переоцінити, адже його положення віддзеркалюють дію в сфері кримінальної юстиції таких принципів як справедливість, гуманність, доцільність.

Для уникнення зловживань з боку правоохоронних органів та для обмеження суддівського розсуду законодавець чітко передбачив в КК України необхідні підстави для звільнення особи від кримінальної відповідальності. В рамках дослідження розглянемо одну із таких законодавчо визначених підстав, а саме «вчинення злочину вперше».